

Les biblioteques de Verne

Jesús Gascón

RESUM: *Amb motiu del centenari de la mort de Jules Verne es comenta la relació de l'autor amb les biblioteques. Verne va ser un gran usuari de les biblioteques de París, per a trobar-ne les dades necessàries per a les seves novel·les. En aquestes, la presència de les biblioteques no abunda, però s'hi presenten com a fonts d'informació en un sentit bastant modern del terme. Se'n comenten alguns fragments, principalment un de Voyage au centre de la Terre, referent a la circulació dels llibres d'una biblioteca.*

MOTS CLAU: Verne, Jules; biblioteques en la literatura; aniversaris; literatura en francès

Durant el 2005 s'han commemorat nombrosos aniversaris literaris: d'un temps ençà, els aniversaris han esdevingut l'ocasió de recordar i recuperar —per tornar a oblidar-los l'any següent— autors i fets destacables que passen a tenir els seus «quinze segons de glòria» als mitjans o, en els casos més afortunats, tot l'any. Potser llavors l'efecte acaba essent contraproductiu: la persona o fet homenatjat acaba trobant-se a tot arreu i produeix, d'una banda, un enutjós sentiment d'obligació de conèixer-lo o llegir-lo, i, de l'altra, una saturació que fa que tothom desitgi que passi l'any per poder oblidar sense remordiments l'autor recuperat.

Naturalment, cada lloc celebra més o menys els seus autors, els que hi han nascut o viscut. Al lloc web de la Unesco podem trobar un apartat dedicat, precisament, als aniversaris als quals, a proposta dels estats membres, s'adhereix l'entitat:¹ és un lloc interessant per a adonar-nos del poc que coneixem el món i aquelles cultures que ens agafen una mica lluny. Moltes de les personalitats, llocs o fets que s'hi citen, que són de coneixement obligat en tal o qual estat, ens resulten absolutament desconeguts: els noms d'Attila József, de Kulap Saipradit o l'Acadèmia de Ma'mun a Coràsmia no ens diuen res, mentre que a Hongria, Tailàndia o l'Uzbekistan són poc menys que venerats. Segurament, passa el mateix a l'inrevés: Verdaguer, Salvat-Papasseit, Foix o,

Jesús Gascón. Universitat de Barcelona. Facultat de Biblioteconomia i Documentació.
gascon@ub.edu

Rebut el 6 de febrer de 2006

1. <http://portal.unesco.org/culture/es/ev.php-URL_ID=15326&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html>

fins i tot, García Lorca o Valle-Inclán, deuen ser perfectes desconeguts a les contrades esmentades.

Només uns quants escollits gaudeixen del privilegi de ser coneguts arreu i podríem dir que celebrar-ne l'aniversari és gairebé innecessari. Així, durant el 2005 s'han commemorat el quart centenari de la publicació de *Don Quijote*, el bicentenari del naixement de Hans Christian Andersen i el centenari de la mort de Jules Verne. Obres i autors prou coneguts arreu i, especialment els dos últims, d'aquells que podríem assegurar que tothom ha llegit, si més no en la seva infantesa o joventut.

Entre nosaltres, Jules Verne (1828-1905) ha estat tan popular que s'ha guanyat un discutible, però significatiu, privilegi: encara avui la majoria dels qui s'hi refereixen ho fan... traduint-ne el nom! Com si fos un autor d'aquí mateix; fins i tot algunes de les edicions espanyoles actuals continuen publicant-se sota el nom de «Julio Verne» (en català, la manca de traduccions antigues ha fet que no s'hagi consolidat aquest ús, que, en canvi, trobem al registre parlat).

No és aquest el lloc per a parlar de la producció literària de Verne, però sí de la seva vinculació amb les biblioteques: a les seves seixanta i poques novel·les de la sèrie «Viatges extraordinaris» hi ha un cúmul de dades geogràfiques, històriques i científiques d'una extremada precisió, fins i tot hipòtesis que van anticipar descobriments i invencions posteriors. La documentació que ho va fer possible va ser el fruit de les contínues visites a les grans biblioteques de París, especialment la Bibliothèque nationale, on l'autor passà moltes hores prenent notes, informant-se dels avenços científics i consultant obres diverses per a ambientar les seves narracions. A mesura que l'èxit li va donar fortuna, va bastir la seva pròpia biblioteca, ja a Amiens, la qual continuava servint-li com a font primordial d'informació.

Malgrat l'ús continuat de biblioteques, aquestes no apareixen gaire a la seva obra: també és veritat que bona part d'aquesta té lloc a selves, mars, volcans i regions àrides o àrtiques, en globus o en vaixells, on la presència d'una biblioteca és més aviat difícil. Trobem, això sí, moltes biblioteques o salons de lectura privats a les mansions dels protagonistes: gairebé hi és imprescindible quan la condició del propietari ho permet, sigui una casa o un submarí, com el Nautilus del capità Nemo, dotat d'una biblioteca extraordinària (*20 000 lieues sous la mer*). El cas oposat és el de Phileas Fogg, que no té biblioteca pròpia, ja que el club que freqüenta en té dues i n'és usuari habitual (*Le tour du monde en 80 jours*).

Les biblioteques públiques són només esmentades, tot i que com un dels equipaments imprescindibles, en la ciutat ideal de France-Ville (a *Les cinq cents*

millions de la Begum). La consideració de Verne per les biblioteques fa que, sistemàticament, quan descriu una població i enumera els edificis que té, sovint faci menció de l'existència de biblioteques o, fins i tot, de la seva absència.

El paper de la biblioteca com a font bàsica d'informació és evident en les consultes dels protagonistes abans d'emprendre el viatge de rigor. Un breu fragment de *La Jangada, ou, Huit cents lieues sur l'Amazonie* (1881) és eloqüent al respecte; la protagonista s'assabenta que viatjarà a l'Amazònia i el primer que pensa és:

«I la jove entusiasta, la imaginació de la qual ja començava a volar, adreçant-se a son germà i a Marcel: “Anem a la biblioteca! –digué– Prenguem tots els llibres, tots els mapes que ens poden fer conèixer aquesta conca magnífica! No es tracta pas de viatjar a cegues! Vull veure-ho tot i saber-ho tot d'aquest rei dels rius de la terra!”»

La biblioteca és, doncs, el primer lloc on anar a buscar informació, el que proveeix del coneixement que permetrà gaudir de les experiències posteriors.

El fragment més extens i interessant dedicat a una biblioteca pública el trobem a *Voyage au centre de la Terre* (1864), i és d'una sorprenent modernitat pel que fa al paper de la biblioteca com a centre de formació i de difusió de la cultura mitjançant la lectura. Al capítol 10, els expedicionaris, que volen anar fins al centre de la Terra, han arribat a Reykjavik (recordem que la via d'accés ha de ser un volcà d'Islàndia), llavors una petita ciutat amb només «dos carrers» que als protagonistes, provinents d'Hamburg, els sembla gairebé un poble de cabanes. El professor Lidenbrock, cap de l'expedició, va a la biblioteca per a trobar un manuscrit d'un autor local. En tornar a casa del seu hoste islandès, és hora de sopar:

«El sopar estava llest; va ser devorat amb avidesa pel professor Lidenbrock, a qui la dieta forçada durant el viatge havia canviat el seu estómac en un abisme pregon. Aquest àpat, més danès que islandès, no va tenir res de remarcable en si mateix, però el nostre hoste, més islandès que danès, em va recordar els herois de l'antiga hospitalitat. Em va semblar evident que nosaltres érem a casa seva més que no pas ell mateix.

...

De sobte, el senyor Fridriksson va preguntar a mon oncle sobre els resultats de les seves recerques a la biblioteca.

«La vostra biblioteca! –va exclamar aquest últim–, no té més que alguns llibres desaparellats en prestatges gairebé deserts.

—I ara! –respongué Fridriksson. Posseïm vuit mil volums dels quals molts són preciosos i rars, obres en la vella llengua escandinava, i totes les novetats que cada any ens envien des de Copenhaguen.

—I on guardeu aquests vuit mil volums? El que és jo...

—Oh, senyor Lidenbrock: circulen pel país; hom té el gust per l'estudi a la nostra vella illa de gel! No hi ha cap granger ni pescador que sàpiga llegir i no llegeixi. Pensem nosaltres que els llibres, en comptes de criar fongs rere una reixa de ferro, lluny dels esguards curiosos, estan destinats a fer-se servir sota els ulls dels lectors. Així, també aquests volums passen de mà en mà, fullejats, llegits i rellegits, i sovint no retornen a llur prestatge fins després d'un o dos anys d'absència.

—Mentrestant —respongué mon oncle amb un cert despit—, els estrangers...

—Que voleu! Els estrangers tenen a casa seva llurs biblioteques i, abans que res, cal que els nostres camperols s'instrueixin. Us ho repeteixo, l'amor a l'estudi és a la sang islandesa. Així, el 1816, vam fundar una societat literària que va bé; savis estrangers ens honoren formant-ne part; publica llibres adreçats a l'educació dels nostres compatriotes i rendeix veritables serveis al país. Si voleu ésser-ne un dels nostres membres corresponsals, senyor Lidenbrock, ens donareu el més gran plaer.»

Una lliçó ben bonica sobre la utilitat d'una biblioteca!

La biblioteca del Nautilus. Il·lustració d'Édouard Rion, gravada per Hildibrand, per a l'edició de 1871 de *Vingt mille lieues sous les mers*. El jove Verne va ser el model per al dibuix del professor Aronnax, assegut en primer pla.